

I. I. Sreznevskij na Slovenskem.

(Priobčil *Iv. Merhar.*)

Izmael Ivanovič Sreznevskij se je narodil dné 1. (13.) maj. srpana l. 1812. v Jaroslavi na Ruskem. Njegov oče Ivan je bil izprva v tem mestu profesor na nekem višjem učiteljišču, pozneje pa je bil imenovan profesorjem za vseučilišče v Harkovu, kamor je prišel z očetom tudi naš Izmael. Če pomislimo, da je bila njegova mati Helena Ivanovna blaga, duhovita

in izobrazena žena, tedaj lahko verujemo, da je imel mali Sreznevskij dobro vzgojo v prvi mladosti in da je dobil pod vodstvom svojega očeta tudi dobro znanstveno podlago za poznejše delovanje. Vseučilišče je končal Izmael Ivanovič že l. 1829. v Harkovu, prebil l. 1836. izpit za magistra političnih ved in bil potem dve leti adjunkt-profesor statistike na tamošnjem vseučilišču. Sredi kimovca l. 1839. ga je odposlalo ministerstvo za tri leta na zapad, da bi se pripravil za slavistiko; vrnivši se v

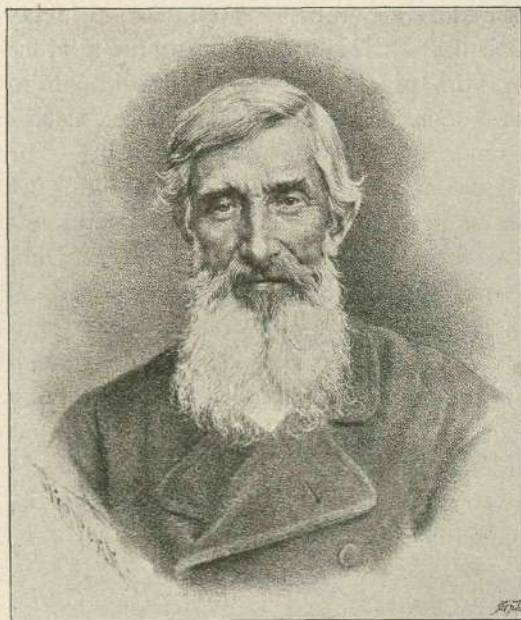
Rusijo je bil izreden profesor slovanskega jezikoslovja na harkovskem vseučilišču, toda že l. 1847. so ga poklicali v Petrograd, kjer je postal l. 1855. reden profesor. Udom carske akademije so ga izbrali l. 1849., l. 1854. pa je postal pravi akademik. Radi svojih zaslug je dobil od carja mnogo visokih odlikovanj in redov in bil izvoljen od mnogih učenih

društev in akademij častnim udom, in sicer tudi od neslovanskih. L. 1880. je smrt pokosila tega velikega učenjaka, čegar slava presega meje Slovanstva. Njegove zasluge za slovansko vedo so velike, a njegovih mnogoštevilnih spisov nečem navajati, ker bi bilo za moj namen preobširno; omenim naj le, da je bila njegova moč zlasti v primerjajočem

jezikoslovju slovanskem, v starožitnostih in paleografiji. Če še pristavim, da je bil vreden drug našemu Miklošiču na polju slavistike, sem ga pač zadostno označil.

Sreznevskij je zgodaj pokazal svoje obširno znanje v slovanskem jezikoslovju; že kot 21 leten mladenič je začel izdajati „Zaporoško starino“, katere je izšlo od l. 1833.—1838. šest knjig. Tu je zbranih mnogo maloruskih pesmij, katerim je dodal mladi učenjak zanimivih zgodovinskih opomb. Naučno ministerstvo ga je vsled tega izbralo za profe-

sorja slovanskega jezikoslovja za harkovsko vseučilišče, kjer je bila malo prej ustanovljena stolica za to stroko. Da bi se še bolj poučil o Slovanih, poslalo ga je isto ministerstvo za tri leta na potovanje po slovanskih deželah (1839.—1842.). Na tem potovanju je prišel Sreznevskij tudi na Slovensko (l. 1841.).

I. I. Sreznevskij

Sreznevskij je imel na tem potovanju navado, da je sporočal svoji mili mamiči na daljnem Ruskem življenje in utiske, katere je dobival pri raznih narodih in v raznih krajih, čemur se imamo zahvaliti za dolgo vrsto prelepih pisem mladega učenjaka. Ta pisma so pisana preprosto in ljubeznivo, kakor more pisati le sin svoji ljubljeni materi. Mladi (bilo mu je tedaj 27 let), živahni, nadarjeni slovanski rodoljub, ki je bil odločen za važno in imenitno ulogo, nam razkriva tukaj svoj um in svoje srce. Pisma so nam sedaj pristopna v „Živi starini“ od l. 1891. in 1892. O njih pravi g. V. Lamanskij, urednik tega znamenitega ruskega lista, to-le: „Prepričan sem, da se bodo čitala njegova (Sreznevskega) pisma z živim, neoslabljenim zanimanjem ne samo v Rusiji, ampak tudi po vseh zapadno-slovanskih deželah. V primeri z razmerami izza začetka štiridesetih let je tudi tam sedaj marsikaj precēj drugače. Pisma Sreznevskega o tem, kar se je zgodilo pred polstoletjem, imajo čisto pomen prvega vira.“¹⁾ Zdi se mi, da ni drzno, če seznanim Slovence z listi, katere je pisal pred pol vekom veliki mož; marsikoga bo zanimalo, kako je sodil o nas duhoviti Rus, mudeč se med nami tedaj, ko smo se prav za prav šele prebujali.

Opomniti moram, da je pošiljal svoja pisma ljubljeni materi vedno po deset in deset skupaj, zato so nekatera tako kratka. Kjer sem nadal pod črto rimsko številko, pomenja to, da se tam začenja dotična deseterica.

Prvi Slovenec, s katerim se je seznanil Sreznevskij, bil je Kopitar, katerega je poiskal mladi Rus brž, ko je prišel l. 1841. na Dunaj; saj je bil tedaj ta mož prva avtoriteta za slavistiko na zapadu. No, Kopitar ni ravno ugajal mlademu tujcu, zakaj o njem piše: „Pri Kopitarju sem bil dvakrat; ž njim bom komaj imel opraviti. (Potem je v listu nekaj izpuščenega.) Rajši se mu ne približam, kakor da bi moral prenašati kako nadzor-

¹⁾ V. Lamanskij, Predgovor k pismom „Živi starini“ II. p. 50.

stvo.“¹⁾ Vuk pa se mu je na prvi mah jako priljubil.

Spreprostim ljudstvom slovenskim je prišel Sreznevskij prvič v dotiko tudi na Dunaju in sicer v neki gostilni, kjer je slučajno našel slovenske voznike. V to gostilno je prišel neradovoljno, vsled neke nezgode pri poštnem vozu. Dne 26. svečana se je namreč hotel odpeljati z Dunaja proti Štirskemu, a še v mestu se je zlomila os pri poštnem vozu, da so se zvrnili. Moral je čakati, dokler niso preskrbeli drugega voza. Tedaj je stopil v gostilno in našel tam slovenske voznike. O njih piše tako-le: „Sedaj sedim v gostilni. Vse okoli mize sedé vozniki — Kranjci, ki se obnašajo proti meni kaj spoštljivo, in jaz se vèdem proti njim jednako; med tem pa zapisujem pesem, katero ravno pojó. Kakor poklicana prideta sém harfist in goslar; jaz stopim k njima in ju prosim, da bi zaigrala polko, in govorim češki, dobro vedoč, da je harfist Čeh. Zaigrata polko, Kranjci pa izza mize in — plesat; razumeli so, da sta igrala sorodno, četudi ne kranjsko.“²⁾ Slovenski vozniki niso bili Bog ve kaka redkost tedaj na Dunaju, saj je znano, kako je cvetlo vozarstvo slovensko, predno je tekla železnica med Dunajem in Trstom. Gostilna, kjer se je to zgodilo, morala je biti kje v predmestju ob Dunajski cesti.

Prvo pismo na slovenskih tleh je napisal Sreznevskij dne 9. sušca in sicer v Mariboru, kakor sledi.

Maribor, 9. sušca.

„Kje je to?“ — Tudi³⁾ na Štirskem. Na zemljevidu najdete to mesto ob reki Dravi niže Gradca. Sem sem prišel predvčeranjim zvečer. Vozil sem se polagoma — devet milj ves dan —, vendar sem prebil dan jako koristno in prijetno. Do tam, kjer se obrne Mura proti vshodu, vozil sem se po nemških tleh, a srečal že mnogo Slovanov. Prehodivši čez Muro sem zagledal pred seboj tako

¹⁾ Pismo z Dunaja od 27. pros. 1841.

²⁾ Pismo z Dunaja od 26. svečana 1841.

³⁾ Ker je prej govoril o Gradcu na Štirskem. Ta list spada k XLVI. deseterici.

imenovane Slovenske gorice¹⁾ (Windische Büheln), holme pokrite z vinogradi. Tu bivajo Gorčani. Obleka moških in ženskih je kakor na Češkem, a jezik je povsem drugačen: jaz sem govoril ž njimi ruski, slabo naglašajoč besede, in oni so me razumeli bolje nego jaz nje.

Maribor je malo, a za Gradcem največje mesto na Štorskem. Njegova lega je prekrasna. Drava teče med visokimi bregovi, okolo pa se dvigajo gore. V mestu samem so čedne hišice, a ulice sedaj niso snažne. Stanovanja so slaba, sodeč po tem, v katerem sem jaz, ki spada med najboljša, kjer se pravi pri „Zlatem Jelenu“; moja sobica leži proti dvorišču in je majhna, daje strašno toploto za dve uri, potem pa se ohladi. Sicer mi teče čas jako lepo. Tu sem našel nekega dr. Pufa, Nemca, ki je do brezumnosti zaljubljen v Slovane, in se seznanil tudi z njegovo rodbino. Včeraj sva se skupaj peljala v Lembach k duhovniku Cvetku, danes pa sem bil pri njemu skoro ves dan: zapisoval sem od njegove dekletke štirskeske pesmi, učil se plesati po štirsko itd. Dekleta je jako ljubeznivo dekletko in se na glas smeje od veselja, da razume človeka, ki je prišel sem 300 milj daleč. Njegova žena slabo razume slovenski (но Виндские), a poje pesmi na pamet in mi je tudi zapisala dva motiva. — Kako je neprijetno, da še ni pomlad; peš ne morem nikamor, a moral bi.

Velika nedelja, 12. (Gross-Sonntag).

Tu sem pri župniku²⁾ Dajnku, ki je izmed najplodovitejših pisateljev štirskih; on je tukaj dekan. Bil sem sprejet po slovansko, in nabiram kar je mogoče v svojo mapo. Iz Maribora sem šel v Ptuj (Pettau), ki stoji tudi ob Dravi, potem sem prišel sem. Od tod pojdem na ogersko mejo in potem na Hrvaško. Priroda se že vzbuja: logi zelené, vinograde obrezujejo, solnce sije jasno.

Čudno mi je bilo izprva pogledati tukajšnjega Štajerca. Ko bi imel brado in bi si

¹⁾ Ruski on piše: Виндские бугры; čudno, da ni slišal slovenskega imena.

²⁾ Sreznjevskij piše пасторъ.

del hlače v škornje, bil bi to ruski kmet (мужичокъ); srajca je po naše spuščena čez hlače in prepasana z ozkim pasom. Glave ženskih so kakor v Malorusiji: omožene ženske so v platnicah¹⁾, dekleta pa nosijo peče.

Izb s pečmi je dovolj kakor tudi med Nemci na severnem Štorskem, in sicer so opisane kakor sobe v Velikorusiji in pobeljene kakor v Malorusiji. Kroji so čarobni. Z Dajnikom sva hodila na neko z vinogradi pokrito goro uživati razgled, in res vidiš tu toliko krasnega. Pod nogami se ti razprostira široko ptujsko polje, v daljavi se blišči Drava, za Dravo pa so bele s snegom pokrite gore, dalje in dalje, druga za drugo, v nedogledni daljavi pa se blesté snežniki koroških planin.

Vino je po nič: deset kopejk²⁾ stane steklenica, in sicer prav dobrega. Mene ponujajo z vinom, a jaz se varujem. Rudeč nos je tudi nekaj vreden.

O Ptujju vam nisem še ničesar povedal: to je malo, čedno mestece. Hrani mnogo rimskih starin. Gostoljubnost tamošnjih duhovnikov, s katerimi sem se seznanil, ni imela mej: pil sem kavo, obedoval, pil vino, kadil smotke in večerjal, vedno po kavarnah, a oni mi niso dovolili plačati niti kopejke.

Hrvaško, Zagreb (Agram) 17.

Lès sem prišel iz Varaždina, kamor sem bil prišel iz Ormoža. Do Varaždina me je peljal Dajnko, tu pa sem najel voznika (piše: (телегентъ т. е. возника) za osem dvogrivenikov.³⁾ To ni drago, od Varaždina do Zagreba je namreč deset milj, 70 vrst. Vozili smo se ves dan, izprva po prelepi dravski dolini, potem po gorah. Ustavili smo se trikrat, da bi nakrmili konje. Potrošil sem še jeden dvogrivenik za vino, katero so izpili kmetje na moje zdravje, peli pri tem pesmi in pripovedovali razne reči itd. — Drugo jutro sem se odpravil h Gaju; treba mi je

¹⁾ Beli, precéj veliki robci.

²⁾ Približno 1 $\frac{1}{3}$ kr.

³⁾ Dvogrivenik = 20 kopejk.

bilo samo povedati, da sem Rus in Sreznevskij, in že so me začeli poljubljati in objemati Gaj in drugi, ki so bili pri njem. Niso me pričakovali. Šafařík jim je bil pisal, da pridem v Zagreb iz Dalmacije. Ves dan smo bili skupaj. Gaj je prvak tukajšnjega Slovanstva in je povzročil v teku šestih let, da govori vse meščanstvo in plemstvo po slovensko. Naslednji dan so me začeli boleti zobje in glej, danes je že drugi dan, da nisem šel iz hiše. Vendar nisem sam! Do sedaj je bilo pri meni do 15 novih znancev. Gaj je bil preteklo leto v Petrogradu, v Moskvi in v Varšavi in se tam navdušil za Rusijo, sedaj pa navdušuje druge. To je vzrok, zakaj se tako zanimajo zame. Zame hočejo celo še jedenkrat uprizoriti opero Grizeldo, katero so peli pretekli četrtek z nepričakovanim uspehom. Tukaj govorim po rusko in razumejo me jako dobro. No, pri učenih ljudeh to ni tako čudno! Sledeči dogodek pa me je spravil v smeh. Predvčeranjim smo šli iz mesta; gremo, in naproti nam pride Hrvat. Jaz sem govoril ž njim po rusko seveda: vse me razume. Moji sopotniki se smejejo na glas, da se midva tako dobro razumeva med seboj. Vprašajo Hrvata, odkod da bi utegnil biti jaz? — „Hrvat!“ — „Ali mar jaz govorim po hrvaško?“ — „Da, po hrvaško.“ — „Morda po kranjsko (iz kraljevine Ilir.)?“ — „Ne, ne po kranjsko. Kranjca sam vrag ne razume, kadar začne govoriti, a tega gospoda razumem.“ — Govoril sem, ne da bi delal silo jeziku, prosto po rusko, po moskovsko.

Ravno sem bil napisal to, ko vstopi Vraz in mi prinese vaše pismo z dné 10. svečana. To je bila radost! Včeraj sem večkrat poslal na pošto vprašati, ali ni pisma zame: ni. Nisem vedel, kaj naj si mislim. Boleli so me zobje in sicer hudo; celo noč sem ugaševal in zopet prižigal svečo. Hvala Bogu, vi ste zdravi in brat je pri vas. No, povejte, ljuba mamica, ali niste dobili mojih pisem?

Res sem začel redkeje pisati, a vendar pišem vsak mesec, in če pišem redkeje, to gotovo ne zaradi lenobe. Kam naj naslovim to pismo, v Harkov ali Kijev? Jaz mislim tako: to pismo napišem kakemu iz mojih harkovskih prijateljev; kadar pa dobim od vas poročilo, tedaj naslovim tje, kamor velite. Vi pišite na Gaja, on mi bo dopošiljal pisma.

Kako je v Zagrebu po ceni življenje! Po gostilnah obedujejo pri občni mizi, dobivajo šest do sedem vrst in plačujejo po 30 kopejk v srebru.

Mrači se. Malo se vležem. Danes mi je bolje, vendar sem še slab. Kako sem srečen, da sem se prišel zdraviti k — sorodnikom! A prišel sem slučajno, prej sem namerjal iti iz Maribora v Ljubljano.¹⁾ Želim vam vse najboljše!

Z Bogom, ljuba mamica.²⁾

20. sušca, O milje.³⁾

To je plemenitaški dvorec sredi gore, za njim in vse okoli so gore, pod njim pa dolina; vse okrog vidim vinograde, tu pa tam so razsejane kmetiške hišice. To ni sicer velika, a pripravna hiša: v prizemlju je obednica, gospodarjev kabinet, kuhinja in shramba; v prvem nadstropju pa je velika sprejemnica, dve večji spalnici po obeh straneh in dekliška sobica. Zraven hiše so gospodarska poslopja. Postrežba je večinoma moška. Neveliko družino gospodarjevo smo pomnožili gostje in sicer jaz z Vrazom za jedno noč, drugi pa ostanejo dalj časa. Med njimi je tudi gospa, sosedna grajščakinja, ki živi in boleha prav kot doma. Midva z Vrazom pojedva v Zagorje in sva že med gorami. Takoj po obedu se že odpraviva na pot. (Dalje.)

¹⁾ Sreznevskij piše v teh listih Любляны, kakor kak plur. tant.; tako večkrat, redkeje Ljubljana.

²⁾ Koncem pisma je pripis, tikajoč se A. L. Metlinskega, znanega nabiralca narodnega blaga.

³⁾ Ta list ima v Ž. St. št. XLVII.

I. I. Sreznevskij na Slovenskem.

(Priobčil *Iv. Merhar.*)

(Dalje.)

Bistrica, 20.—22.

Sedé na konjih ali bolje na kljusetih smo lezli po gorah v Bistrico. Pot se vije, se dviga in pada, sedaj se skriva v gozd, sedaj se odpre pred nami širok, krasen razgled na gorovje in na daljnje kraje. To je ozka pot, nikakor ne cesta, sedaj kamenita, sedaj blatna. Midva sva jahala, dva Hrvata s širokokrajnima klobukoma, v suknah (kobanicah), izza katerih se vidi bela srajca, ki je spuščena po velikorusko čez široke hlače, korakala sta peš. Jahali smo in jahali, dokler se nam ni zvečer prikazala izza drevja Bistrica, ki gleda s hriba v dolino; ob osmih smo bili tukaj.

V Bistrici je čudotvorna podoba Matere Božje, pred cerkvijo stoji samostan.¹⁾ Šla sva naravnost k opatu, prenočila pri njem in sva njegova gosta za ves čas, dokler ostaneva v Bistrici. Dobri in častitljivi starček naju je radostno sprejel, veseleč se, da sprejme Rusa, podaril mi raznih knjižic in velel izročiti med drugim tudi vam, mila mamica, podobico Matere božje bistriške, ki je tiskana na atlasu. Bistrica je znamenita po tem, ker se tu shajajo romarji iz vseh avstrijsko-slovanskih dežel, rimske in grške

¹⁾ Pisatelj hoče reči, da je to župnišče. Sploh treba opomniti, da ne pozna dobro katoliških razmer.

„Dom in svet“ 1899, št. 6.

vere. Opat, dasi katolik, no, še boljši kristijan, gleda na razliko med katoličanstvom in pravoslavljem kot na malenkost in želi od vsega srca njunega prostega združenja, brez papežev.¹⁾

Krapina, 23.

Danes se mi je sanjalo o starki, o kateri sem vam pozabil povedati: to je gospodinja v samostanu, pre-dobra starka. Ona me gleda in se smeje: njej se zdi tako čudno, nenavadno, nerazumno, da more razumeti tujca, 256 milj od tu doma, govorečega z njo v svojem materinem jeziku. Niti ni dobro končala vprašanja in že se smeje, potem pa govori sama pri sebi „čudno, čudno“! Prav tako sem jo videl v sanjah: pred menoj stoji, drži prekrižane roke, gleda me in se smeje. — Potem sem vam še pozabil povedati, da sem v Krapini plesal. „S kom?“ Vse sami bratje: Vraz, neki grajščak, mož bolne gospe, ki me je spremljal do Bistrice, potem smo našli v samostanu nekega upokojenega majorja, ki živi sedaj tu sedaj tam na račun pravice gostoljubja. Krasno smo plesali.

¹⁾ Ali Sreznevskij ‚opata‘ ni dobro umeval, ali je pa bil ‚opata‘ mož posebne vrste. Vsekako nam ta beseda pojasnjuje tedanje žalostne čase. Uredn.

Luka Jeran. (Iz mlajše dobe.)

Po dobrem zajutruku smo sedli na voz in potovali dalje v Krapino. Na poti smo se ustavili pri nekem grajščaku, a ga nismo našli doma, pač pa njegovo mlado ženko, ki nas je počastila z obedom, s smehljajočim obrazom in z navihanimi izgovori kakor: to ni nič, to ni nič — oprostite mi, sicer jako ljubko.

No, sedaj sva v Krapini. Na jedni strani se dviga gora in na njej je razvalina starega gradú krapinskega, kjer so nekdanje živele, kakor govori ustno izročilo, Čeh, Leh in Meh; na drugi strani je zopet gora, in na nji so sledovi razvaline drugega gradú psarskega. V ozki dolini med njima se raztega ulica s hišicami, ob rebrih pa se dvigata dve cerkvi. Na jedno stran se dolina širi in kaže gore za gorami, na drugi pa se zožuje in izgine naposled v pogorju: to je mestece Krapina s svojo okolico. Samotno in pusto je to mesto. Klatili smo se po gorah in po razvalinah gradov, poslušali pripovedke, zapisovali pesmi in drugo.¹⁾

Zagreb, sobota.

Danes sem bil v saboru, to je pri slavnostni seji zagrebške čitalnice. Proti peti uri se je dvorana napolnila: tu je bil med drugimi prof. Janko Drašković, predsednik, zagrebški župan Zdenčaj, podban grof Oršić itd. Šlo jim je za nakup hiše za narodno ilirsko gledališče, kjer bi se spravila pod streho tudi knjižnica čitalnice, in kjer bi imelo „Učeno društvo“ svojo dvorano itd. Predlog se prebere in od vseh odobri. Začele so se volitve členov, ki bi izvedli ta predlog. Tudi to se je dovršilo brez prepira: Drašković je imenoval ime in vse je zakričalo: „Bog ga živi!“ Čuditi se moram, kako je mogel in znal Gaj združiti voljo posameznikov in samoljubje pojedincev v jedno rodoljubno voljo: predlog je napisal Gaj, in vse kar predlaga on, smatrajo za sveto. Morda misliš, da je Gaj star; ne, on je mlad in po osebi krasen človek.

¹⁾ Za tem sledita dva kratka zapiska z dné 25. Krčma pri Jakobu in 27. v Zagrebu, kar se mi ne zdi prav nič važno.

Iz sabora smo šli v gledališče: igrali so dve nemški igri in jedno ilirsko. Gledavcev je bilo malo. Večji igravci so igrali slabo, a zato dete 6—7 let Peni Weiss prekrasno.

Nedelja.

Ves dan nisem imel knjige v rokah. Ob desetih je prišel k meni Babukić, in šla sva k Zdenčaju. To je častitljiv starček in rodoljub, ima rad Ruse od celega srca, čital je Karamzina in ga ima v svoji knjižnici, tudi Puškina in druge. Za danes me je povabil na večerjo. Od njega sem šel k Draškoviću. To je zopet častitljiv starček, rodoljub, Slovan v pravem pomenu besede. Začenši z menoj pogovor o razmerju med Rusi in Poljaki je zaplakal: „Moj Bog, kdaj pač pride čas, ko mi vsi — bratje — Slovani podamo drug drugemu bratsko roko!“ Sploh sanjajo tukaj vsi rodoljubi o zjedinenju Slovanov, in njihova priljubljena pesem se glasi:

Bože, složi sve Slovene,
da jim slava ne povene.

Od Draškovića sem šel v unijatsko cerkev: služba božja se opravlja v slovanskem jeziku kakor pri nas. Iz unijatske smo se napotili v pravoslavno. Služba se obhaja tu kakor pri nas, petje je kakor pri naših starobrednikih. Z zborom cerkvenih pevcev poje tudi mnogo moških. Ženske stojé zadaj. Okoli so mesta za stoječe ljudstvo kakor po samostanih. Cerkev je majhna, a čedna, pri cerkvi je šola, podobna seminarju. Dalje smo šli k cenzorju, potem obedovat v ilirsko narodno kavarno kakor po navadi. Ob dveh je prišel tje mlad duhovnik ter me poprosil, da bi „počastil“ semenišče s svojim obiskom, tam me nestrpno pričakujejo semeniščniki. Jaz sem šel. Množica mladih ljudij me je obkročila, zrla so vame z občudovanjem. Nekdo je spustil nekaj pozdrav, potem pa so se jeli hvaliti, da se učé raznih slovanskih jezikov, nekateri češčine, drugi ruščine. Najbolj se učé ruskega jezika in sicer s čudovito vnamo. O njihovem rodoljubju rajši ne govorim. Dasi so katoliki, vendar uvažujejo pravoslavje kakor sploh vsi tukajšnji rodoljubi. Od tod smo šli v stolno cerkev;

to je jako lepa stavba (znotraj), čista, brez nepotrebnih katoliških okraskov. Nato smo obiskali neko cerkev na koncu mesta, kateri ne vem imena. Okoli nje se razprostirata vrt in log. Sem hodijo na izprehod ob nedeljah velikega posta. Pred cerkvijo so razpostavljeni štanti s sladkarijami. Ob straneh so berači. Ljudstva vseh stanov vidiš tu ogromno množico. Zagrebčanke se ne odlikujejo po posebnem vkusu; vse je pisano, nevkusno, divje. Od tod sem se napotil h Gaju, ki je bil te dni bolan, a mu je že odleglo. Brali smo odlomke iz popisa Bosne nekega bosanskega meniha, prelep opis! Ko sem prišel domov, že so bili pri meni dijaki iz akademije, katerim sem te dni razlagal pravila ruskega čitanja. Marljivost pri učenju ruščine je strašna. Ne samo tu, ampak po vsem Hrvaškem, po Slavoniji, deloma v Dalmaciji in še dalje je vse mlado pokolenje navdušeno za Ruse, Madjari pa se nas bojé in nas sovražijo. Nekateri mi zatrjujejo, da sem sedaj jaz v Zagrebu jeden izmed glavnih predmetov razgovorov: jedni so zame, drugi so proti meni. Nihče pa si ni predstavljal, da sem tako majhne postave; vse si predstavlja Rusa kot velikana, čegar glava sega do stropa. Navadno se končuje moj večer v ilirski kavarni, kjer se shajajo književniki.

T o r e k.

Vrnil sem se iz ilirskega gledišča: predstavljali so Angela — Viktorja Hugoa. Igrali so dobro, tuja pa je bila snov igre. Izprva sem sedel na svojem mestu, potem pa v loži znanega mi zdravnika ž njegovimi mladimi sestricami. Poklicale so me same. To so jako mile in dobre Hrvatice. Jutri odri-nemo. Srečno!

I. Sreznevskij.

Jurjevo¹⁾ na Kranjski meji,
2. mal. travna.

Pritrdil sem Vrazovemu predlogu, da bi skupaj potovala po Kranjskem in Koroškem, in najino potovanje se je že pričelo. Dné

31. sušca sva zapustila Zagreb in odrinila v Karlovec (po nemško: Karlstadt — najdete ga južno od Zagreba). V Karlovcu so naju že pričakovali, — zvečer smo pili šampanjca na zdravje vseh in vsakega, peli pesmi rodoljubne in narodne itd. Drugi dan so nama pokazali knjižnico tamošnje čitalnice (kakor imenujejo tukaj sobo, v kateri čitajo) in drugo. Tudi v Karlovcu cvete rodoljubje in se poštevja kakor v Zagrebu; to je vzrok, da sva bila sprejeta s tako častjo. Prihodnji dan po obedu (to je včeraj) sva se odpeljala v Jurjevo. To je posestvo nekega Karlovčana in rodoljuba Vranicarja, bogato in lepo posestvo, kjer je bilo naročeno oskrbniku, naj naju sprejme, kakor se spodobi. Brez šampanjca tudi ni minulo. Danes zjutraj sva odšla v kočó nekega kmeta in s pomočjo svetlih grošev in sladkorčka napisala vsakovrstnih rečij. Otrok, deklet in stark se je bila nabrala polna kočá; stali so drug za drugim in se drug za drugega skrivali, mnogo posla je bilo ž njimi, predno se jim je odvezal jezik. Ljudstvo tu je ubožno, ne živi tako čisto kakor v Ukrajini, a je dobro, prostodušno in se boji le po nemško oblečenih ljudij, mislé, da so vsi ti Nemci.

Po obedu sva se peljala čez kranjsko mejo v mestece Metliko (Metling). Na hribu, ki je po žlebu razdeljen v dva dela, razvrščene so male hiše, zidane in lesene, večinoma nečedne; med njimi je cerkev in poleg nje župnišče. To je tudi vse mesto. Šla sva k dekanu in zvedevši od njega o ljudstvu na okoli vse, kar je bilo mogoče, šla sva v kavarno in tu nabrala gradiva poln koš. Kavarnar sam ljubi pesmi in je Kranjec¹⁾, ima 70 letno mater, preprosto in jako dobro ženico; poklical je celó dekleta in žene v praznični obleki in starce, ki znajo povesti; od štirih do devetih je bilo dovolj dela z napisovanjem in risanjem. Narečje tu še ni bilo čisto kranjsko; bodi kakorkoli, jaz govorim čisto mirno ruski, t. j. velikoruski, in razumejo me. Lepih obrazkov je tukaj mnogo: temne oči, smehljajoče se lice, nekaka prebrisanost

¹⁾ Seveda Slovenec, kakor sploh služi Sreznevskemu ta izraz za Slovence, većinoma kranjske.

¹⁾ To pismo ima v Ž. St. št. XLVIII.

v izrazu se lepo prilega belemu obrazu z malo priostrenim noskom, z ozko bradico in ustnami à la Aljona Romanovna.¹⁾ In glej, kako se tak deviški obrazek nakiti: lase si pripne zadaj z medeno iglo v podobi deščice v klopko, okoli katere si dene venček raznobarnih trakov; k temu je privezan med tilnikom cel šopek širokih, raznobarnih trakov, skoro tretjino vatla dolgih; venček je jako majhen in pokriva le zadnji del glave, spredaj pa na čelu in okoli vse glave se vije prekrasen povoj, širok poldrugi palec, vkusno pošit z biseri in vložen z raznobarnimi kamenčki. Vse to je zeló ljubko.

Novo mesto (Neustadt),
3. mal. travna.

Danes je zopet srečen dan, srečen zato, ker sem mogel mnogo napisati v svoj potni dnevnik. Vrnivša se v Metliko, presedla sva se na drug voziček in se peljala v gore. Te mejne gore med Samoborom in Metliko se imenujejo Uskoki po imenu Uskokov, ki tu živé. Gorovje je visoko, divje in kamenito, po vrhovih je pokrivajo gozdi, po rebrih je videti tu in tam travo, mestoma pa je popolnoma golo. Med gorami so soteske in doline; tu pa tam se nahajajo njive, še redkeje vinogradi. Semtertje stoji kaka cerkev. Tudi zagledaš hiše, ali razmetane ali pa stlačene na kup. Ponekod se pasejo ovce, pastirček pa sedi kje na visoki skali in „turobno“ prepeva svojo junaško pesem, spominjajoč v nji kraljeviča Marka, Matije Korvina ali Ivana Hunjada. Glej, poleg potoka, padajočega z gorá, stoji deklica z vedrom v roki, na glavi ima prelepo čepico! Dve sprednji kitici in velika kita so spletene zadaj v jedno in padajo po hrbtu kakor širok trak, h koncu pa je privezan vpletak iz kosti in steklenih biserov. Srajca s širokimi rokavci je po prsih pošita z rudečimi in modrimi nitkami; lep širok pas jo objemlje po bokih, spredaj pa ima rudečo pregačo podobno predpasniku, spodaj je obrobljena z dolgim premom, izpod nje pa se kažejo rudeče noga-

¹⁾ Neka gospa v Darkovu, pri kateri je bil naš Sreznevskij instruktor.

vice in čeveljčki z visokimi, ozkimi botami. Njene oči in njeni lasje so črni ko smola, lice ji je zagorelo kakor pri Italijanki, izraz obraza pa je dober, a ponosen. K njej je pristopil „junak“ v belih ozkih hlačah, v čizmah in modrem plašču, izpod katerega gleda beli dolman¹⁾; na glavi nosi širokokrajn klobuk. Ona se je nasmehnila, zadela vedro na ramo in odhitela proti svoji „kući“. V tej kući, kakor v vseh drugih, najdeš prostorno vežo z odprtino peči, iz katere uhaja dim skozi strop in streho; na jedni strani je shramba, na drugi mala izba s pečjo, okoli katere sedijo drug na drugem kakor muhe otroci; okoli ob stenah so klopi, na določenem mestu stoji miza, in v steni vidiš tri mala okenca itd. V tej hiši zapazite mnogo ženskih, mnogo otrók in nekoliko starčkov, a redko, redko čvrstega človeka, zakaj vse, kar ni vsled starosti obnemoglo, opravlja vojaško službo: vsi Uskoki namreč pripadajo vojaški naselbini. Ni čudo, da slabo obdelujejo polje in da so slabi obrtniki; vojaški naseljenec avstrijski ne jemlje svoji družini samo delavca, ampak mora vrh tega še sam sebe hraniti, in za vse to ne dobi od svojega cesarja niti beliča.

K tem Uskokom sva se danes zjutraj peljala. Prišedša do vasi Hrasta, odpravila sva se peš k duhovniku v bližnjo vas, a ne dobivša ga doma, stopila v neko kočo. Obdarila sva otroke z ledencem²⁾ in s tem premagala boječnost teh dobrih ljudi. Kar vedeli niso, kako bi naju posadili in kako pogostili. Takoj so bila na mizi mehko kuhana jajca in vino; ljubše od vsega nama je bilo njihovo veselje. Oni so — Grekorusi ali, kakor jih imenujejo Kranjci, Vlahi, in starke toliko da niso jokale, ko so zaslišale od mene besedo do besede, črko do črke: „Отче нашъ“, prav kakor ga sami beró. Prišle so na vrsto pravljice, pesmi. — Med tem je bil prišel domov duhovnik, iskal naju, in komaj našel, naju povabil k sebi, pogostil in zopet marsikaj povedal. Ob treh sva se

¹⁾ Dolama (je turška beseda) — dolga spodnja obleka, čez katero pride pas, tudi pri Srbih v navadi.

²⁾ Ledeneček (rus.) = Kandiszucker (c. f. Pleteršnik).

zopet odpravila v Hrast in se peljala dalje po uskoških gorah po cesti, ki pelje proti Novemu mestu. Izprva je šla cesta vedno višje in višje ter nam odpirala krasne razglede v daljavo, potem pa vedno niže po kačje se vijoč med holmi in dolinami.

Sedaj sediva pri jedni mizi v gostilni „pri Solncu“ in piševa. Pozno je že, jednajsta ura teče. Utrudila sva se in se uleževa spat. Lahko noč želim tudi vama, mila mamica in dragi brat! Začenja se veliki teden, Vi se morda postite in molite: molite tudi zame!

Ljubljana (Laibach), 5. mal. travna.

Glej! tu sem že. Do treh, da se odpre poštni urad, napišem ti nekoliko besed o najinem potovanju sem, potem pa pojdem na pošto vprašat, če ni morda zame pisma od mile mamice. — Pot je lepa, čarobna: vidiš gore in zopet gore, pridejo razgledi in zopet razgledi. Po gorah in po dolinah vidiš stare in nove gradove, cerkve in vasi. Ljudstvo je opravljeno čisto in čedno, Micke ¹⁾ so prav, prav lepe, in vse, prav vse je tako milo, da bi lahko desetkrat potoval po isti poti z jednako zadovoljnostjo. Jedno pa me jezi: kadar berem kranjsko knjigo, razumem skoro vse, le kaka beseda me primora, da postojim in pomislim. Kadar pa poslušam, ko govore, kakor koli poslušam in vlečem na uho, razumem komaj vsako deseto besedo. Naglas mi je čuden, več nego polovica glasnikov se požrè, drugi se izpremené. To me res jezi. Sicer je jezik ušesu zeló prijeten, posebno kadar ga govori kaka lepa Micka. Sedaj pa pojdem na pošto.

Šel ²⁾ sem in dobil: samo pet dni je ležalo vaše pismo na tukajšnji pošti. Bral sem je in plakal, prav plakal. Čutil sem se srečnega z vami, radujoč se na vaši sreči — in nesrečnega, ker ne morem biti pri vas. Vidim, brat je postal gospodinja; midva bi se ne sprla, če bi med seboj delila taka opravila.

¹⁾ V pismu je: Мицки (Машеньки = дѣвушки).

²⁾ Dasi je ta polovica pisma popolnoma zasebnega značaja, vendar jo hočem navesti, ker je tako važna za značaj Sreznevskega, vsaj deloma.

Morda bi se sprla radi Slovanov, no, gotovo bi se potem kmalu sporazumela. Tudi ti, ljubi brat, bi jih poljubil, kakor zaslužijo; tudi ti bi se toplo zavzel za njihovo prebujenje iz spanja. — Toda govoriti moram in pripovedovati o najinih rečeh — mila mamica! Meni se zdi, da bi ne bilo najinemu medsebojnemu izpraševanju in odgovarjanju ne konca ne kraja. Sicer pa mi gre že dolgo po glavi — ali uganete, kaj? Mi vsi trije bi morali napraviti potovanje, n. pr. tako-le: iz Rusije bi šli v Varšavo, od tod v Berlin, potem v Draždane, Prago, Monakovo, nato na Dunaj, potem v Pešto, Lvov in domov. O tem bomo še premišljevali in se pripravljali, potem pa pojdemo kar na pot! Za to bi ne bilo treba mnogo denarja; 1500 rubljev bi zadostovalo za tri mesece za vse tri, če bi si ničesar ne kupili. Če Bog dá, v dveh, treh letih to lahko uresničimo. Kako bi to bilo lepo! Jaz bi ponavljal utiske in bil vaš vodnik.

Kar se tiče konca mojega sedanjega potovanja, o tem še ne vem ničesar. Na vsak način pridem, mila mamica, k vam v Kijev, in če pojdem čez Petrograd, poprosim za prestavljenje h kijevskemu vseučilišču. To bi bilo zame bolje v marsikaterem oziru. Kar se tiče mojih svetov, bila sta, ljuba mamica in ljubi brat, prepričana, kakor se mi zdi, da sem se vselej duševno veselil na tem, kar se vama zdi dobro. Zadeve o pokojnini ne odlašajte predolgo: tu je neki rok, ko zapade pravici; bolje je, da dobivate vi, četudi malo. In vaše oči, mila mamica! Mene to vznemirja. Ne berite, prosim vas, zvečer; brat bo gotovo tako dober, da vam bo čital. (Potem pride odstavek, katerega lahko izpustim.) Srečno! Vas poljubljam.

Vaš

I. Sreznevskij.

Ljubljana, 9. mal. travna 1841.¹⁾

Peti dan sem že v Ljubljani in vam lahko povem par besed o mestu. Med reko Savo in Ljubljanico, kjer se izliva v Savo, raz-

¹⁾ Ta list ima štev. XLIX. v Ž. St.

prostira se prelepa dolina. Ne daleč od ustja Ljubljani se dviga precēj strma gora, po višini jednaka Horoševski¹⁾ gori ali malo nižja; ob vznožju gore teče Gradašica²⁾, onkraj nje pa se začenjajo holmi, ki se dvigajo više in više in prehajajo naposled v gorovje.³⁾ Na prej imenovani gori je razvalina starega gradú in novejšje zgradbe s stolpi. Okoli pod hribom stoji mesto Ljubljana po obeh straneh vode; glavni del mesta se nahaja med hribom in vodo in je tako ozek, da je med hišami komaj prostora za jedno krivo ulico. Na jednom koncu te ulice se dviga stolna cerkev, potem pa se začinja predmestje; na drugem koncu je zopet cerkev in za njo druga. Za vodo, čez katero je položenih pet dovolj slabih mostov, razprostira se večje predmestje s štirimi ali petimi cerkvami, lepimi trgi itd. Sicer pa vse to ne zavzema mnogo prostora, zakaj Ljubljana ima le okoli 13.000 prebivavcev.

Sicer je mesto dovolj živahno; na jedni strani prihaja sem mnogo tujcev, ker stoji mesto ob cesti med Dunajem in Trstom in združuje v sebi trgovino cele Kranjske, na drugi strani pa vabi k sebi tudi preprosti narod od vseh strani Kranjske. Posebno živahno je mesto sedaj poslednje dni posta. Narod tukaj ni samo pobožen, ampak zdi se mi celó hinavsko pobožen; duhovenstvo pa se trudi, da bi to stanje ohranilo.⁴⁾ Danes je semenj. Po glavnem trgu so se razpoložile vrste trgovk, ki prodajajo sir, maslo, krompir,

¹⁾ To je gora v okolici mesta Harkova.

²⁾ Piše: Рагашница, ker je slabo slišal.

³⁾ Na vsak način je zamenjal Sreznevskij Gradašico, Ljubljano in Gruberjev kanal. Mislil je, da je Ljubljana, ki teče skozi mesto, še Gradašica in da teče Ljubljana tam, kjer je Gruberjev kanal; drugače ne bi mogel tako opisovati.

⁴⁾ Tega seveda ni opazoval Sreznevskij sam, ampak tako so mu pravili ljubljanski njegovi spremeljavci. Kar je slišal, to je zapisal. Torej res — nič novega pod solncem. Čudno pač, kako morejo nerazumni ljudje celó pobožnosti podtikati hinavščino. Ako se otrok pred roditeljema dela dobrega,

piruhe, „kolače in potice“ in drugo, ne poštevaajo tistih, ki tu stalno prodajajo oranže, jabolka, rozine, žemlje, suho sadje, gobe, trčičke in vsakojake drobnarije. Sliši se vpitje in govorjenje kakor pri nas. Midva z Vrazom, sva šla večkrat gori in doli po trgu in s posebnim veseljem opazovala lepe Micke; res je čudno, koliko je tu teh tako lepih in milih Micek. — V Ljubljani imajo jako lepo kazino; vsak člen plačuje po 15 do 20 gld. na leto in sme obiskovati vse leto čitalnico, plese in drugo. Tukaj je tudi gledišče, a sedaj je zaprto, kar se razume samo ob sebi.¹⁾ Tukajšnja policija je jako ostra, ker niti malih večerov, kjer se pleše po godbi na glasovirju, ne pripušča brez posebnega dovoljenja. Okolica ljubljanska je jako krasna, celó Karavanke se vidijo od tukaj. — Cas mi poteka tukaj v sledečem redu: oblečem se in grem na kavo v kavarno pri Avstrijskem cesarju; odtod grem v knjižnico, potem domov obedovat; po obedu grem k profesorju Metelku in se bavim ž njim s kranjskim narečjem, potem zopet v knjižnico; večer pa — vi mi ne bodete verjeli, mila mamica — vsak večer prebijem v tej ali drugi gostilni²⁾, kjer se zbirajo naši znanci pri vinu (sicer pijem jaz le po pol maseljca, t. j. po jedno kupico in še to mešam z vodo). Naši znanci so: dr. Prešeren³⁾ (on je izmed najboljših živečih pesnikov kranjskih), — dr. Horvat — advokat, knjižničar, in nekoliko profesorjev. Vsi ti pijejo vino kakor vodo.

(Konec).

tedaj pa, kadar je izpred njunih očíj, je razposajen in malopriden: to je hinavščina. Ako se uradnik dobrika predniku in ga v obraz hvali, da bi preje plezal v službi, četudi v srcu zaničuje prednika: to je hinavščina. A kako se naj človek véde hinavsko pred Bogom, ki vse vidi in vé? Ravno prava pobožnost in bogoljubnost, ki se ozira le na Boga in ne na ljudi, je najodločnejša nasprotnica hinavščine.

Uredn.

¹⁾ Ker je bil veliki teden.

²⁾ Rusu se to jako čudno zdi, da se hodi toliko v gostilno na vino, ker mu je to novo.

³⁾ Piše: Prešern (Прешернъ.)

I. I. Sreznevskij na Slovenskem.

(Priobčil *Iv. Merhar.*)

(Konec.)

Kranj (Krainburg), 11. mal. travna.

Poljubljam vaju, mamica in brat, in vaju pozdravljam z velikonočnim pozdravom; kajti tudi za vas

12. mal. travna

je bila včeraj (velika noč). Jaz jo obhajam dovolj čudno. Pred par dnevi je dejal dr. Horvat: „V soboto pojdem v Kranj, pojdimo skupaj, videli bomo, kako praznuje naš narod ta praznik.“ — Zakaj bi ne šli! Poobedovavši pri Horvatu smo sedli na voz in bili čez tri ure v Kranju. Midva z Vrazom sva ostala v gostilni, Horvat pa je šel k dekanu. Včeraj ob osmih je prišel k nama Horvat in naju peljal v cerkev. Tu sem prvič slišal kranjsko propoved in jo hvala Bogu tudi razumel, čeravno ne vsega govora. Iz cerkve smo šli na izprehod, potem pa k obedu; po obedu smo šli zopet na izprehod dalje od mesta, stopili v gostilnico, začeli kupovati kmetom vina, razvezali jim s tem jezik in jih pripravili do tega, da so jeli pripovedovati o svojem žitju in bitju, praviti pravljice in peti pesmi; tako smo tam prebili dan do večera. To je bila dobra šola zame: ko natanko poslušam govor kmetov, zlasti tedaj, kadar hočejo biti razumljivi, tedaj čutiš sam, kako napreduješ.

„Dom in svet“ 1899, št. 7.

Kranjski jezik je jako prijeten, a večja polovica glasnikov se izgovarja na pol, površno; pri tem je naglas jako nenavaden.¹⁾ Med ženskimi glasovi so nekateri jako lepi, med napevi pa se nahajajo taki, ki jako živo spominjajo tirolskih, dasi niso mogli imeti Tirolci nikakega vpliva na Kranjce. O veliki

noči pekó tukaj kolače in potice (povitice). Kolač je večji kruh z rozinami, ki ima luknjo v sredini, a potice so kruh iz zvitega testa, delane na ta način, da devajo na vsak zvitek medu z makom. S pisančkami (piruhi) je prav tista, kakor pri nas. Vse to se blagoslovi.

Kranj je malo mestce ob izlivu Kokre v Savo. V srednjem veku je bil utrjen; razvaline zidovja in stolpov se vidijo še sedaj. Velikani Karavank se ti zdé par korakov oddaljeni, ko zreš na njihove s snegom pokrite vrhove; če pa pogledaš niže, zapaziš cerkve, stoječe na strmih vrho-

vih, katere se ti kažejo kakor bele točke. To je brezprimerno krasna slika. Zjutraj in zvečer je videti gora le do polovice, ker so vrhovi zaviti v oblake. Včeraj je bil jako

¹⁾ Za Ruse, ki imajo samo jeden naglas (kratki), je naš naglas težaven; no nič manj težaven ni za nas ruski, ki tako čudno skače.

Louis Jaques Daguerre,
izumitelj fotografije. (1789—1851.)

lep dan, videli smo vrh Triglava, največjo izmed gor; kakor srebrno kopje se je bliščal izza drugih vrhov.

13. mal. travna.

Včeraj po obedu smo šli s Horvatom in Vrazom v vas Naklo, ki je oddaljena 5 vrst od Kranja, k tamošnjemu duhovniku, kjer smo sedeli ves čas pri „žegnu“ (за жегнаномъ). Tako se imenuje velikonočni prigrizek, ki obstoji večinoma iz blagoslovljenih rečij. Razven kolačev in potic so prinesli na mizo svinjsko kračo, telečjo glavo in druge malenkosti, naposled pa kavo.

Med drugim so mi mnogo povedali o takozvanih Rokovnjačih.¹⁾ To so razbojniki, ki živé z ženami in otroki v Karavankah. Večinoma se prikazujejo opravljeni kot be-rači, a ne prosijo miloščine, ampak jo zahtevajo, in so tako strašni, da se jim nikdar ne odreče; oni prihajajo prav do Ljubljane. Oblastvu se je sporočilo že večkrat o njih, a to se dela, kakor bi niti ne hotelo vedeti, da so na svetu. Predrzní so tako, da se preselí po zimi iz svojih koč v hiše kmetov in živé na njihov račun. Pošta sama ni varna, da, pred nekoliko leti je hodilo s poštnim vozom oboroženo spremstvo.

17. mal. travna Celovec (Klagenfurt).

Današnji dan sem preživel nepričakovano prijetno, vozil sem se namreč iz Ljubljane v Celovec. Tako vožnjo morem imenovati pravi užitek. Od Kranja pelje cesta po dolini proti Tržiču, beloglave gore pa se dvigajo vedno više nad mojo glavo. Tržič je jako lepo in živahno mesto, ne tako stisnjeno med gorami, da gledajo kakor prikazni izza hiš. Za Tržičem se začinja gorski prehod. Cesta pelje po dolini sv. Ane vedno ob potoku; dolina je tako ozka, da ostaja na dnu samo prostora za potok, cesto pa so izstrelili v skalovji. Nad glavo ti prete gromade skalovja, ki je skoro navpično. Tu pa tam je pokriva jelovje in bukovje, večinoma pa je golo in do polovice pokrito s tankim snegom. Nedavno še so tukaj divjali strašni

¹⁾ S. piše: о Рокочарахъ (t. j. tisti, ki s pomočjo rok čarajo, kakor pripovedujejo o njih).

plazovi, ki so zaprli prehod tod, še sedaj se vidijo njihovi sledovi. Ob svojem koncu pri vznožju Ljubelja (Loibel) se dolina razširi. Tam stoji cerkev in postajališče. Takoj za tem se začne gora dvigati z veliko strmino, kakor naša Holodnaja¹⁾ gora, a ne gledé na strmino se vpenja cesta v višavo, v terasah idoč sama nad seboj.²⁾ Lezemo, lezemo in prilazimo do višine 5000 čevljev t. j. 700 sežnjev od morske gladine. Cesta je izdelana jako dobro; povsod, kjer je treba, so mostovi, drugod so položene plošče, da bi voda ne razkopala ceste i. t. d. Čim više se dvigaš, tem bolj čutiš višino gromad na okoli. V daljavi pa se ti vedno bolj odpira razgled na Kranjsko proti Kranju, Ljubljani in še dalje; sicer imaš razgled samo na pokrajino, le majhno podobo vidiš kakor med dvema vejama.³⁾ Dospevši na vrh obrneš se na desno mimo postajališča in poslovivši se od Kranjske zagledaš pred seboj mejne stebre. Do tu smo se vozili s 5 konji, tukaj pa so dva odpregli; začeli smo se spuščati niže med gorovje. Vidiš gore, gore in zopet gore, potem gozd, sneg, potoke, puščavo: tako nas je sprejela Koroška. Ko smo bili prišli čez mali Ljubelj, zagledali smo za gozdi čarobno dravsko dolino, dolgo, dovolj široko, obstavljeno z gorami kakor z zidovjem, posejano z vasmí, gradovi, cerkvami, in se spustili vanjo. Poslednja pošta proti Celovcu gre sicer čez gore, ki pa niso več tako visoke, no, tu smo že v dolini sami, v kateri se je razpel kakor šopek lepi Celovec. Iz Ljubljane smo odrinili ob šestih, sem smo prispeli ob osmih zvečer.

Gorica (Görz) 1841. 2. vel. travna.⁴⁾

Kako dolgo vam že nisem pisal, mila mamica! Ali ne srdite se; res, že nekdanje je bilo. Čas je minil, deloma s potovanjem in z vožnjami, deloma s popraševanjem in za-

¹⁾ Blizu mesta Harkova.

²⁾ Na tem mestu je površen načrt cerkve, postajališča in ceste na Ljubelj od Sr. samega.

³⁾ Tu je zopet mal načrt, ki naj bi nekako predočil, kako se vidi z Ljubelja.

⁴⁾ Ta list ima števil. L.

pisovanjem; res ne vem, kako hitro je potekel. Komaj da sem utegnil napisati si na koščke papirja opazke o tem, o čemer bi vam pisal. Nekateri listki so se mi izgubili, zato vam moram poročati po spominu. Med tem časom sem mnogo potoval, kakor boste videli, in videl in slišal mnogo zanimivega. Bil sem tudi v Italiji. Vi se čudite, kako je to mogoče; če gledate na zemljevid, najdete Celovec na severu od Gorice, a jaz sem bil vendar v Italji, danes sem prišel od tam. Poslušajte, kako se je to zgodilo.

Vraz je v Ljubljani zbolel in jaz sem se vozil sam v Celovec. V Celovcu sem našel bivšega profesorja Zupana.¹⁾ Debel je kakor Avdotja Fedorovna, je veseljak, šaljivec in učen mož, ljubi sladkarije kakor naš Mikola²⁾ in je, kar še enkrat povdarjam, jako učen. V Blatogradu, tri ure od Celovca, živi drug učeni Slovenec³⁾, Jarnik, ki je tudi jako učen in zelo ljubezniv starček. Dne 17. sem prišel v Celovec, 18. sem šel v Blatograd in bil 19. pri Jarniku, 20. pa sem se vrnil v Celovec obiskavši med potjo vojvodski prestol, znameniti pomnik slovanski IX. veka. 21. sem prebil v Celovcu v Zupanovi družbi, 22. pa sem se odpeljal po cesti, ki drži proti Beljaku, do Vrbe (Velden), od tod pa sem jo mahnil peš k fari sv. Mihaela v Rožni dolini (Rosenthal.) Cesta do Vrbe pelje ob prekrasnem vrbskem jezeru, ki me spominja po svoji širini in svojem bregovju na Oko in Dneper. V Rožni dolini sem moral ostati, ker je ohranilo tukajšnje ljudstvo več narodnega nego drugod po Koroškem. Pri Fari sem se seznanil s kapelanom Majerjem, ljubiteljem in poznavateljem koroškega naroda, in preživel govoreč in hodeč z njim po čarobni Rožni dolini. 23. Skozi Rožno dolino

¹⁾ Sreznevski piše ex-prof. Župana. V „Živi star“ je pod črto opomba, menda prof. Lamanskega: м. е. экстраординарнаго профессора, in se sklicuje na drugo mesto Sreznevski, kjer je pisano: еъ экстр. профессоръ Ж., dočim je edino pravilno ex-prof.

²⁾ Nikolaj Ivanovič Sreznevskij, brat našega Izmaela.

³⁾ Na tem mestu piše Sreznevskij: Slovenec, kakor je Jarnik gotovo sebe imenoval.

teče Drava; njene bregove pokriva zelenje logov, njiv in gozdov, više pa se blišči beli sneg. Povsod so razsejane vasice; 24. sem se odpravil v Ziljsko dolino in hodil ves dan. Moj vodnik mi je nosil vrečo in sončnik v nožnici, zaradi česar ga smatrajo vsi za zemljemersko orodje in mene za zemljemerca; midva se razgovarjava in korakava naprej. Kako je koristno tako potovanje z vodnikom! V jednom dnevu zveš več nego sicer cel teden. Pozno zvečer sem prišel v Bistrico (Feistritz), v jedno izmed glavnih vasij zilske doline. Ne vem, ali jo najdete na zemljevidu. Zilska dolina je dobila ime od reke Zile (ital. Zilia, nem. Gail, torej na ruskih zemljevidih Гайль ali Гейль). Od vseh stranij okroženi od Nemcev, ohranili so Ziljanje svoj posebni značaj, po katerem so znani po vsej Iliriji. Dne 25. je imel biti v vasi sv. Jurija cerkveni shod, zato sem se odpravil, prenočivši v Bistrici, na vse zgodaj tje. Svoj čas vam opišem ta praznik natanko, sedaj naj izpregovorim le nekoliko besedij o noši Ziljank. Deklice, sedanje gospodinje in vse druge ženske so opravljene vedno kakor za na ples: nosijo kratka krila, skoro do kolen, bele nogavice in cipele z visokimi petami. Spredaj pri pasu nosijo robec in sicer tako, da sta pritrjena dva vogla pod vratom z buciko, druga dva pa obljemljeta pas in sta zadaj zavezana s pentljo. Na glavo si devajo bel robec, katerega zadnje vogle poddevajo pod lase, druga pa sta ob strani lahko zvezana na ta način, da je jeden vedno na prsih, drugi vedno na plečih; nad čelom je k robcu prišitih 15 vatlov lepo nabranih čipek. Rokavi pri srajci (ki so jako, jako kratki) niso široki in imajo čipke, na hrbtu pa visi od srajce gosto nabran in zopet s čipkami pošit prtič na tri vogle. Pozabil sem povedati, da nosijo vrh robca okolo pasu črn pas od kože, ki je okrašen s podobami pavjih peres, na enem koncu pa, ki sega do kolen, privezan je nožiček, ki se da zapreti. Predstavite si tako čudakinjo vedno z jedno roko v boku, z drugo spuščeno po vojaško, in gotovo se zasmějete. Mnoge teh čudakinj so jako mile. Plešejo

jako krasno: moški skače, deklica pa hodi okoli njega, držeč se, kakor sem vam jo prej popisal, s povešeno glavo, vedno s hrbtom obrnjena proti sredini. Plešejo in pojejo; kadar pojejo, hodi moški z dekletom kakor pri polonezi, potem zaigra godba, in ples se prične. Godci sedé pod lipo, plešejo pa okolo lipe. Ves ta praznik je poln obredov, in Bog se imenuje celo pri plesu. Prvi „visoki raj“¹⁾ se začenja s pesmijo:

Bug, daj nan dober čes te pervi raj začeti;
te kaj da sme začeli, še tak ga ne bme peli.

Pri sv. Juriju sem se obrnil k duhovniku, on pa me je seznanil z družino baronov Eichelburgov, in baronica je bila jako prijazna, da si je prizadevala seznaniti me z vsemi posebnostmi Ziljanov. Tukaj je bilo tudi nekoliko uradnikov iz Pliberka, kjer se nahajajo znameniti svinčeni rudniki. Prvi izmed njih me je pregovoril, da žrtvujem dan za to, da si ogledam jame, in šel sem z njim nočevat iz sv. Jurija v Pliberk. Dne 26. sem bil ves dan v rovih. Čudovite jame je tukaj izkopal človek; globoke so 150 sežnjev, dolge pa več od poldruge vrste, če jih merimo v jedni črti. Kakor kaki duhovi delajo rudokopi drug nad drugim, ločeni drug od drugega, in ne vidijo sveta 12 ur. Tisti večer še sem se vrnil v spremstvu nekega Ziljana v Bistrico, drugi dan pa sem šel z drugim Ziljanom dalje proti Trbižu. V Trbižu živé Nemci, ali moral sem iti tod, da bi prišel k Rezijanom. Ti Rezijanje so prebivavci rezijske doline (Valle della Resia) v beneški Italiji ob mejah Kranjske.²⁾ Svoj čas je zvedel o njih par besed Dobrowsky, od tedaj pa ni izpregovoril o njih nihče niti besede, da celo tukaj dobro ne vedó, kje prav za prav leži ta dolina. Poiskavši na zemljevidu celo Reziuto, mislil sem si, da ne more biti dolina daleč od Reziute. Odpravil sem se torej v Trbiž z namenom, da jo uberem odtod v Reziuto in potem dalje, kakor Bog dá. Hotel sem oditi ali se odpeljati že 27., ali ta dan je imela priti v Trbiž cesarica, zato nisem

mogel iztakniti voza. Prenočeval sem torej po sili v Trbižu, videl cesarico in ravnodušje ljudstva do nje, in drugi dan sem se odpeljal v Reziuto. Cesta me pelje po divji dolini; ob obeh straneh se dvigajo gole gore, potok zavzema le deseti del svoje kamenite struge, tu pa tam raste grmičje, prah po cesti je strašan, vročina neznosna. Prestopivši v Pontebi most, bil sem v Italiji in zagledal povsem drugo podobo: tu stojé jako borne hišice, zidane v jedno in dve nadstropji, z ravnimi strehami, okolo hiš je drevje, in po njem so razprežene vinske trte. Vidim črne oči, črne in rudeče lase, po nemško ne izpregovori nihče ni besedice, prav tako ne po slovensko, vse samo furlansko (to je jezik sredi med italijanščino in francoščino, lep jezik, kar pa ne pomanjša neprijetnosti, če ga ne razumeš). V Dunji sem obedoval, ne da bi bil še vedel, kam grem in kako najdem Reziujo. K sreči je razumel gospodar par nemških besedij. Jaz sem ga vprašal po Reziji, on pa mi je pokazal za odgovor mladega človeka v črnih nogavicah in cipelah, češ da je to kapelan iz Rezije. O sreča! sem si mislil, nisem zastoj videl mladega meseca na desni strani. Nagovorim ga po nemško. No capisco (ne razumem), odgovori mi on po furlansko. Glej, kaka sreča! Kaj početi? Moral sem se odločiti in začeti prvič v svojem življenju govoriti po laško. Lahko si mislite, kako je to šlo, a šlo je le. Razven tega je govoril kapelan dasi po rodu Furlan, tudi rezijanski; na ta način sem dodajal jaz kranjski, česar mu nisem mogel razjasniti laški, in on meni, in shajal sem. Kapelan mi je tedaj med drugim povedal, da mora iti sedaj po opravkih, da pa se zopet vidiva v Reziuti, od koder pojdeva skupaj v dolino. Tako sem prišel že 28. v Reziujo. Dolina je kakor kotel od vseh stranij obdana z divjimi strminami, le od jedne strani je ozek vhod. Od Reziute je poldrugo uro. Duhovnik, starec pri 73. letih, vendar živahen in vesel človek, ponosen na to, da je Reziija in Rusija jedno in isto, bil je proti meni ljubezniv na vso moč in mi še tisti večer povedal mnogo zanimivega o ljudstvu.

¹⁾ Sreznevskij razlaga to kot: „вашной танецъ“.

²⁾ Pisatelj misli menda bolj na Slovence nego na geogr. pomen besede.

Rusi so vendar že bili tukaj, in sicer nekoliko vojakov na poti iz Italije, in celo grof Potocky, ko je bil slučajno slišal v Reziuti nekoliko slovanskih besedij. 29. sem bil ves dan v dolini, hodil od vasi do vasi in popraševal po šegah in navadah, po jeziku i. t. d. Kapelan me je povsod spremljal. Tukaj sem zvedel tudi o drugih Slovanih Italije, živečih v gorah južno od Reziije. Vzel sem si Rezijana za vodnika in hodil z njim tri dni, dokler nisem prišel semkaj. 30. sva šla čez Reziuto, Vencone, Džemona v Tarčento. Mesteca Džemona ima divno lego; okolo se razprostirajo brezkončni vrtovi, v sredini mesta je gora z gradom, okolo in okolo pa se dvigajo gore. V Tarčentu sva morala prenočiti. Popraševala sva, kje bi dobila sobo s posteljo. Tam-le! Šla sva tje. To je bila ošterija, kakor je navadna po Italiji, taka-le: Najprej¹⁾ je večja temna soba, kjer so mize s klopmi, potem so velika zgoraj obokana vrata, ki peljejo v malo sobico, kjer so ob stenah klopi, v sredini kamnato ognjišče, na njem gorí ogenj, nad ognjem visi kotel, in vrh njega se vidi dimnik. Tedaj, ko sva pila midva s Toni Bobacom vino, pripravljali so mi sobo. Potem sem stopil noter — o strah! Tu stoji velikanska postelj, tla so od opeke, vrata peljejo na hodnik in so polne razpok, šipe v oknih so razbite, stene zamazane, stol je na treh, miza na dveh nogah ter prislonjena k steni, rjuhe na postelji so vojaške. Res, grozno to! Vendar sem se dobro naspal. Zvečer, ko sem jedel cvrtje, prišla sta dva Slovana ali Ščava (Стьява), kakor jih tukaj imenujejo, in jaz sem ju izpraševal o njihovih gorah, seliščih in drugo. 1. maja sem se podal v gore. Čudna stezica to! Gore so naklonjene tako $\setminus/$, v globini šumi potok brez bregov. Stezica pelje s kamena na kamen sredi gore, kjer ni videti ni bilke. Tako sem prišel v Loževaro, kjer je kapelan Ščav po rodu, kakor sem zvedel sinoči. On je jako dober starček. Z njim sem bil štiri ure skupaj, izpraševal ga in hodil od hiše do hiše. Hišice so strašno borne, če

so tudi zidane, ljudje pa so nenavadno lepi. Dalje sem šel po podobnih stezicah v Nimis. Pri Čelminisu se mi je odprl čaroben in velikanski razgled na ravnino, kjer stoji Videm, Čividal i. t. d. Duhovnik v Nimisu je tudi Ščav, povedal mi je tudi marsikaj o Slovanih. Nimis je že v nižini. Prehod z gore v dolino je strašno strm; dve uri se hodi po kamenju in sicer jako strmo. V nižavi se začenjajo vrtovi; drevje je opleteno z vinskimi trtami, med vrstami dreves pa so njive. Nočevat sem prišel v mesto Čividal. Vprašam za gostilnico, katero mi pokažejo. Vprašam za sobo, — in mi jo pokažejo. Razvajen po nemških sobah sem se usrdil in šel iskat drugo gostilno, a brez uspeha. Klatil sem se, klatil in bil naposled vesel postelje v sobi, kjer je imel tudi nek čevljar svojo umazano, gnusno postelj. Po noči se prebudim — in ne morem dihati! čevljar se je bil napil vina, spi in bljuje; soba je bila polna ostrega, dušičnega smradú kakor po kisu. To je bila lepa kazen za mojo trmo. In tu sem se spomnil Nemčije! Marsikaj je tam grdega; a gostilne, sobe v njih, postelje in sploh vse udobnosti za potnike so vse drugačne kakor v Italiji. Danes sem prišel iz Čividala v Gorico ob 3. Danes je nedelja; Furlani so lepo oblečeni, igrajo, pojejo in so ovenčani s cvetjem. Bližajoč se Gorici sem videl Sočo, ki se vali temnozeleno barve tje proti morju kakor trak. V Gorici živé Kranjci in Nemci, gospodujoči jezik pa je furlansko-laški. Iz svojega okna sem videl vse tukajšnje občinstvo; gospe so oblečene lepo, vkusno in bogato.

Poljubljam vam roko, mila mamica, in vam čestitam h godu. Bog vam daj zdravja in zadovoljnosti. Poljubim tudi tebe, mili brat!

Iz Gorice je šel Sreznevskij v Trst in napravil za par dni izlet v Benetke, toda v poznejših svojih pismih več ne govori o Slovencih. Potoval je iz Trsta na Reko v Dalmacijo, Črno goro, potem zopet nazaj in preko Reke na Hrvaško. V domovino je prišel šele v poletju 1842. leta in začel svoje plodovito delovanje kot vseučiliški profesor.

¹⁾ Sreznevskij ima tudi načrt.